

ZAČETNI IN KONČNI SOGLASNIŠKI SKLOPI V SLOVENSKEM KNJIŽNEM JEZIKU*

V knjižni slovenščini so soglasniški sklopi v začetku in na koncu besede lahko eno-, dvo-, tri- in štiridelni. Našteti so vsi začetni in končni sklopi v knjižni slovenščini. Podane so zakonitosti v sklapljanju soglasnikov. Iz zgradbe sklopov so razvidne tudi osnovne zakonitosti slovenskega soglasniškega sistema. Po svoji morfološki zgradbi so vsi evidentirani sklopi eno- ali dvomorfološki, nekateri lahko tudi oboje.

In literary Slovene the consonantal clusters that occur at the beginning and at the end of words may consist of one, two, three, or four consonants. The study enumerates all the initial and final consonantal clusters that are known in literary Slovene. The construction of clusters reveals the basic rules of the Slovene consonantal system. With regard to their morphemic structure, all the clusters discussed in this study may consist of one or two morphemes, sometimes both.

Kot osnovo sem uporabljala razpravo J. Toporišiča *Soglasniški sklopi v slovenskem književnem jeziku*, ki je izšla v delu Radovi slaven-skega inštituta III (na straneh 113 do 122) leta 1959 v Zagrebu. V njej prikazuje avtor razvrstitev soglasnikov na ravni nezvočnik, zvočnik v začetnih dvo-, tri- in štiridelnih sklopih, v končnih dvo- in tridelnih sklopih in v srednjih tridelnih sklopih. Izrecno našteva začetne in končne dvodelne sklope ter primerke za druge sklope, in v jedrnatem in zgoščenem komentarju preučuje in razlaga možnosti vezanj soglasnikov v sklope v slovenščini. Vsi sklopi, ki jih je že evidentiral J. Toporišič, so posebej označeni. Prav tako povedo kazalke, kje črpam neposredno iz te in drugih razprav J. Toporišiča.

Sestavljam tabel, ki naj bi pokazale kombinatorne možnosti soglasnikov v eno- in večdelnih sklopih v začetku, na koncu in sredi besed

* Razprava je v skrajšani obliki del magistrske naloge *Soglasniški sklopi v slovenščini in kontrastivna analiza angleških in slovenskih soglasniških sklopov*.

Ob tej priložnosti se zahvaljujem svojemu glavnemu mentorju dr. J. Toporišiču za vso pozornost, s katero je sledil nastajanju naloge, in za vse nasvete in podatke, ki mi jih je dajal, kadarkoli sem se obrnila nanj. Enako prisrčna hvala dr. J. Orešniku za vse njegove nasvete splošno lingvističnega značaja.

v slovenskem knjižnem jeziku, stoji pred raznimi problemi glede besedišča, ki naj bi ga upošteval pri sestavi svojih tabel. Od tega je namreč odvisen končni seznam sklopov, ki nastopajo v knjižni slovenščini. Sistem kombinatornih možnosti sklopov nam seveda v glavnem daje že normativno nesporno besedišče, tako imenovano knjižno besedišče.

Kakorkoli se že odločimo, vedno je meja med zajetim in nezajetim besediščem do neke mere svojevoljna, saj je veliko besed nekako v obmejnem področju meja, ki si jih je začrtal sestavljavec, in je mogoče zagovarjati tako njihov sprejem kot nesprejem.

Ker pa je treba nekje le postaviti meje upoštevanega besedišča, sem se omejila takole:

Upoštevala sem vse besedišče slovenskega knjižnega jezika (zborne in splošno pogovorne variante), ki ga vsebujeta Slovenski pravopis iz leta 1962 in I. del Slovarja slovenskega knjižnega jezika iz leta 1970; kako dopolnilo sem iskala tudi v Pleteršnikovem slovarju. Slovar slovenskega knjižnega jezika sem uporabljala tudi v odzadnji obliki (tudi del II. dela).

Načeloma nisem upoštevala: 1. neknjižnih besed, četudi so v teh slovarjih, npr. *froc*, *fokniti*, *cajh*, *aufbiks*, *gavge*, *bremza*, *fleten*; 2. narečnih besed, npr. *beč*, *mameca*; 3. arhaičnih besed, npr. *čbelica*, *dosihdob*, *dosihmal*, *locje*; 4. izredno redkih besed, npr. *bzik*; 5. napolcitatnih besed, zlasti zemljepisnih in osebnih imen ter priimkov, npr. *rajh*, *bianko*, *Bjelovar*, *Temza*, *Džakarta*, *Alžir*, *Cardiff*, *Mojra*, *Kaleb*, *Seldžuk*, *Galsworthy*; 6. izrazito učenih in tehničnih besed, ki jih srednje izobražen človek v svojem vsakdanjem, tako imenovanem nestrokovnem življenju ne uporablja,¹ npr. *lambda*, *ftizis*, *pasha*; 7. besed, sestavljenih iz kratic, npr. *bitef*; 8. onomatopejskih besed, ki vsebujejo s stališča slovenščine nejezikovne glasove,² npr. *ha, ha, ha!* [*ha: 'ha: 'ha:*]².

Take besede bi seveda prihajale v poštev le takrat, kadar vsebujejo sklope, ki so sicer knjižni slovenščini neznani. Iz besed teh kategorij bi lahko dobili še sklope, ki jih ni v besedišču, upoštevanem za preučevanje.

¹ Ustna informacija dr. Toporišiča.

² Sicer pa sem medmete s slovenskimi jezikovnimi glasovi upoštevala. V tabelah so medmeti za lažje razpoznavanje označeni s klicajem. Tako je bil npr. za 25 zvez soglasnik + kratki samoglasnik in kratki samoglasnik + soglasnik medmet edini zgled take zveze.

Temelj za preučevanje sklopov mi je bila beseda. Sklopov na mejah besed v isti govorni enoti nisem upoštevala.

Besedna obremenitev posameznih sklopov iz naloge ni razvidna. Tako se npr. samo ena beseda začenja s sklopom dnj (dnjača) in samo ena z dlj (dlje), veliko pa se jih začenja s sklopoma skr in spr.

Začetna in končna zaporedja fonemov v slovenskih besedah

Samoglasniški fonemi kot samostojne besede V.

Naslednji samoglasniški fonemi sestavljajo samostojne enozložne besede:

/i/ — i [i] — veznik

/a/ — a [a] — veznik, vprašalnica (splošno pogovorno)

/ɔ/ — o [ɔ] — predlog

i ['i:], e ['e:], a ['a:], o ['o:], u ['u:] so tudi imena črk.

Vsi samoglasniški fonemi imajo lahko tudi pomen medmetov.

A. Začetni sklopi

Začetni ničti sklopi V-

/i/	/e/	/ɛ/	/a/
'i: iskra	'e: ep	'ɛ: ena	'a: ajda
'i —		'ɛ en ³	'a ampak
i'- ime		ɛ'- enajst	a'- arhiv
/o/	/ɔ/	/u/	/ə/
'o: olje	'ɔ: okno	'u: usta	
	'ɔ on	'u uh!	'ə rt ³
	ɔ'- oko	u'- upor	ə'- rdeč

V slovenščini se besede lahko začenjajo z vsemi 8 samoglasniškimi fonemi /i/, /e/, /ɛ/, /a/, /o/, /ɔ/, /u/ in /ə/. Nobena slovenska beseda se ne začenja s kratkim naglašenim i, s kratkim naglašenim u pa samo medmeti.

³ Ustna informacija J. Toporišiča.

1 A

Začetni enodelni sklopi CV-

	/i/			/e/			/ε/			/a/		
	i:	i	i'-	e:	ε:	ε	ε'-	a:	a	a'-		
/p/	piš	pif!	piščal	pesem	peta	pej!	petelin	pamet	pad	parobek		
/t/	tilnik	tič	tišina	tečen	teta		tečaj	talec	tam	talent		
/k/	kip		kisik	kepa	kerub		kemija	kača	kad	kazniva		
/b/	biser	bik	bilanca	beda	bedro	bes	bedak	barva	bat	baraba		
/d/	divji	dim	dišava	deček	deblo	ded	deliti	dan	da	darilo		
/g/	gib		ginevati	genij	geslo		general	gams	gad	gasiti		
/c/	cilj	cink!	cigan	cena	cera	cer	cekin	capa	cap!	carina		
/č/	čigar	Čič	čigav	čelo	čelo	čep	čebula	čaj	čas	časopis		
/dž/	džip			džem	džersi			džamija				
/f/	figa		fižol	fes	feredža	fej!	festival	fara	fant	falot		
/s/	sila	sir	sirota	seme	sedmi	ses	seno	saje	sak	samota		
/š/	šipa	šil ⁵	širok	šepati	šerif	šent	šelest	šala		šaljiv		
/x/	hip	hi!	hiteti	helij	herc	hent!	herbarij	harfa	ham!	hajduk		
/z/	zima		zidar	zelje	zeglja	zet	zelo	zakon		zagon		
/ž/	žima	žik	život	želva	želja	žep	železo	žaba	žal	žafran		
/m/	misel	miš	miniti	meh	medved	meč	meso	maček	mali	malik		
/n/	nisem	nit	nikar	nega	nesti	nemoč	nečak	nagelj	naš	nagon		
/r/	riba	rit	ribariti	repa	rebro	rep	rebula	rada	rad	račun		
/l/	lipa		lisica	leča	lepen	le	leden	lačen	laz	labod		
/j/	jidiš		jim	jezero	jezik	jek	jegulja	jama	jaz	jasniti		
/v/	vino	Vid	visok	veter	veslo	več	vesel	vala	vaš	vabilo		

Začetni enodelni sklopi CV- (Razpredelnica 1 A in B)⁷

Vseh 21 slovenskih soglasniških fonemov lahko nastopa v začetku besede. Tudi ni nobene sistemske ovire,⁸ da se ne bi vsak teh 21 fonemov vezal z vsemi 8 samoglasniškimi fonemi. Od 599 možnih vezav (21×19)

⁵ Ustna informacija J. Toporišiča.

⁷ V razpredelnici ni v okencih s kratkim naglašenim samoglasnikom klitik, kot npr. ki, li, ji, te, do, ker imajo klitike lahko le stavčni poudarek, ne pa besedni naglas. J. Toporišič, SKJ I, str. 141—142 (9).

⁸ Izraz »sistemsko mogoč v slovenščini« pomeni v skladu s pravili na najvišji fonološki ravni. Ta pravila so izraz osnovnih načel, po katerih se vežejo glasovi v sistem v določenem jeziku in zajemajo zato vse glasove tistega jezika, ali pa skupino glasov, ne pa samo posamične glasove.

Če jih poskušamo formulirati za slovenščino (za slovenski soglasniški sistem), bi ta pravila bila:

1. nezveneči in zveneči nezvočnik si ne moreta slediti.
2. sonornejši člen sklopa mora biti bližje samoglasniku kot manj sonoren.
3. dva enaka soglasnika ne moreta sestavljati začetnega sklopa.
4. zveneči nezvočnik ne more biti člen končnega sklopa. In morda še katero.

1 A

	/o/	/ɔ/			/u/			/ə/	
	'o:	'ɔ:	'ɔ	ɔ'-	'u:	'u	u'-	'ə	ə'-
/p/	počiti	podel	pod	počep	puh	punt	pustiti	pes	pekel
/t/	toča	tolpa	top	tolmač	tuj	tu	turbina	tešč	tenak
/k/	kos	konec	konj	kobila	kukati	kup	kujon	kes	kesati se
/b/	bos	bosa	bor	boriti se	buba	bumf!	budalo	bet	brneti
/d/	dober	doba		dobiček	duh		duhovnik	delj	dehteti
/g/	gos	gora	gost	gospa	guba		guverner	grlo	geniti
/c/	cokla	cofast	cof	copata	cunja	cuk!	curljati	crkniti	erkven
/č/	čorba	čokast	čok	čokat	čudo	čul	čudak	čeber	čeber
/dž/	džoki				džungla				
/f/	fond			format	funt	fuj!	furnir	frklja	frleti
/s/	sonce	sodba	som	sonet	suh		surov	sel	segniti
/š/	šola	šotor	šop	šofer	šum		šušteti	šel ⁵	šepetati ⁵
/x/	hosta	hoten	hop!	hotel	hud	hušk!	hudič	hrbet	hrbet
/z/	zob	zora	zor	zobat	zunaj		zuhati	zel	zrklovina
/ž/	žoga		žok!	žogališče	žulj		župan	žrtev	žrtvovati
/m/	most	moški	mošt	motor	muha	mu!	mušica	mrk	mrčes
/n/	nos	norec	nor	nosorog	nuna	nu!	nudist	nečke	nečke
/r/	roža	roka	roč	rositi	ruša		rumen		
/l/	loka	lonec	lov	lopar	luna	luk!	lupina	lesk ⁵	lesket ⁵
/j/	jod		joj!	jokati se	jutro	jug	junak		
/v/	voz	voda	vol	vojak	vulgo		vulkan	ves	vrteti

jih je uresničenih 349 ali 87 %. Iz razpredelnice je razvidno, da se samoglasniški fonemi dejansko vežejo z vsemi soglasniškimi fonemi, razen /ɔ/. Za tega nisem našla nobenih primerov vezave s prednjim /dž/, /r/, in /j/.

Vsi drugi samoglasniški fonemi se vežejo z vsemi soglasniškimi fonemi. Fonemi /p/, /b/, /c/, /č/, /x/, /m/ in /n/ se vežejo z vsemi samoglasniškimi fonemi, ne glede na naglašenost in kolikost, tako da ni pri njih niti enega praznega okenca.

Največ praznih okenc je za /dž/. Da se /dž/ tako loči, ni naključje, saj spadajo take besede kot džip ['dži:p], džes ['dže:s], džersi ['dže:rsi], džokej ['džo:kej] med novejšje sposojenke. V takih besedah nadomeščamo tujejezične samoglasnike ne glede na to, ali so v izvirnem jeziku dolgi ali kratki, v slovenščini z dolgimi vokali; kjer imamo izbiro med ozkim in širokim dolгим vokalom, z ozkim dolгим vokalom, razen pred /r/.

1B

Začetni enodelni sklopi CV-

1B

	/i/	/e/	/ɛ/	/a/	/o/	/ɔ/	/u/	/e/
/i/	'i	'e	'ɛ	'a	'o	'ɔ	'u	'e
/p/	'pi	'pe	'pɛ	'pa	'po	'pɔ	'pu	'pə
/t/	'ti	'te	'tɛ	'ta	'to	'tɔ	'tu	'tə
/k/	'ki	'ke	'kɛ	'ka	'ko	'kɔ	'ku	'kə
/b/	'bi	'be	'bɛ	'ba	'bo	'bɔ	'bu	'bə
/d/	'di	'de	'dɛ	'da	'do	'dɔ	'du	'də
/g/	'gi	'ge	'gɛ	'ga	'go	'gɔ	'gu	'gə
/c/	'ci	'ce	'cɛ	'ca	'co	'cɔ	'cu	'cə
/č/	'či	'če	'čɛ	'ča	'čo	'čɔ	'ču	'čə
/dž/	'dži	'dže	'džɛ	'dža	'džo		'džu	
/f/	'fi	'fe	'fɛ	'fa	'fo	'fɔ	'fu	'fə
/s/	'si	'se	'sɛ	'sa	'so	'sɔ	'su	'sə
/š/	'ši	'še	'šɛ	'ša	'šo	'šɔ	'šu	'šə
/x/	'xi	'xe	'xɛ	'xa	'xo	'xɔ	'xu	'xə
/z/	'zi	'ze	'zɛ	'za	'zo	'zɔ	'zu	'zə
/ž/	'ži	'že	'žɛ	'ža	'žo	'žɔ	'žu	'žə
/m/	'mi	'me	'mɛ	'ma	'mo	'mɔ	'mu	'mə
/n/	'ni	'ne	'nɛ	'na	'no	'nɔ	'nu	'nə
/r/	'ri	're	'rɛ	'ra	'ro	'rɔ	'ru	'rə
/l/	'li	'le	'lɛ	'la	'lo	'lɔ	'lu	'lə
/j/	'ji	'je	'jɛ	'ja	'jo	'jɔ	'ju	'jə
/v/	'vi	've	'vɛ	'va	'vo	'vɔ	'vu	'və

* Ustna informacija J. Toporišiča.

kjer nadomeščamo tujejezične e-je z /ɛ/,⁹ da se ognemo ozkemu /e/, ki ima tendenco bližati se /i/-ju. Pri domačih besedah je v zborni izreki mogoča opozicija [e:r] — [i:r], pri tujih ne. Mlajše prevzete besede so tako najboljši kazalnik, kateri glasovi so »živi« v današnji slovenščini, se pravi, da se z njimi sestavljajo nove besede.¹⁰

Isto je razvidno tudi iz primerov f + samoglasnik, čeprav ni tako očitno. /f/ nastopa v slovenščini ali v onomatopejskih besedah ali pa v prevzetih besedah¹¹ in v medmetih. Tako nimam primerov za f + kratki naglašeni [i] in [ɔ], za kratka naglašena [ɛ] in [u] pa samo medmeta »fej« in »fuj«; edini primer za f + kratek naglašen samoglasnik je fant [fant], ki je stara sposojenka. Primer za [ɛ:] pa je v položaju pred /r/.

Zgodovinsko utemeljeno je tudi dejstvo, da nahajamo /j/ + /i/ in /v/ + /u/ samo v prevzetih besedah, razen enklitike »jim«, ki je nastala iz »njim«.

Marsikaj nam pove tudi navpična preglednica. Če izločimo /dž/, ki nam kot najmlajši fonem zveni tuje,¹² ugotovimo zanimivo dejstvo, da so nenaglašeni samoglasniki zastopani 100 % razen pri /ə/, kjer so tri prazna okenca, in sicer predvsem za zvočniki. Tudi dolgi naglašeni samoglasniki so zastopani 100 %, razen [ɔ], kjer so tri prazna okenca. Največ praznin izkazujejo kratki naglašeni samoglasniki po sledečem vrstnem redu: [u] 8, [i] 6, [ə] in [ɛ] po 3, [a] in [ɔ] po 2. Kratki naglašeni samoglasniki so torej najšibkeje zastopani pri obeh visokih glasovih [u] in [i].

Centralni /ə/ pa izkazuje praznine ne glede na naglašenost: kadar nastopa, nastopa vedno tako v naglašenem kot v nenaglašenem položaju.

Začetni dvodelni sklopi CC-¹³ (Glej razpredelnico 2 A in B)

Po svoji zgradbi so takile:

N + N 28 sklopov: *pt*,¹⁴ *ps*, *pš*, *px*, *tk*, *kt*, *ks*, *bd*, *gd*, *čt*, *sp*, *st*, *sk*, *sc*, *sč*, *sf*, *sx*, *šp*, *št*, *šk*, *šč*, *xč*, *zb*, *zd*, *zg*, *žb*, *žd*, *žg*.

⁹ J. Toporišič, *Predvidljivost*, str. 232 (11).

¹⁰ Seveda teh šest primerov besed vezave z /dž/ še ni zadosten dokaz za to trditev. Do nje sem prišla na podlagi študija besed, prevzetih v slovenščino iz angleščine.

¹¹ F. Ramovš, *Historična gramatika slovenskega jezika II. Konzonantizem*, str. 162. Ljubljana 1924.

¹² Vsaj ponekod je opaziti nekako zavračanje fonema /dž/. J. Toporišič, *Stilna vrednost* (12), str. 17.

¹³ J. Toporišič, *Soglasniški skupovi*, str. 115—116 (7) in J. Toporišič, *Strukturiranost*, str. 92—96 (10).

¹⁴ V nalogi so vsi sklopi, ki jih je že evidencial dr. Toporišič, kurzivno tiskani.

2 A

Začetni dvodelni sklopi

C ₁ ↓ C ₂ →	/p/	/t/	/k/	/b/	/d/	/g/	/c/	/č/	/dž/	/f/	/s/	/š/
/p/		ptica									psi	pšenica
/t/			tkati									
/k/		kateri									Ksenija	
/b/				bdeti								
/d/												
/g/					kdo							
/c/												
/č/		čtivo										
/dž/												
/f/												
/s/	spati stati		skala				scela	sčistiti		sfinga		
/š/	šport štor		škaf					ščit				
/x/								hči				
/z/				zbor zdeti	zgodaj							
/ž/				žbice ždeti	žgati							
/m/												
/n/												
/r/												
/l/												
/j/												
/v/	vpad vtis		vkup vbod vdova		vgozdit	vcepi	včasih				vsak	všeč

N + Z 62 sklopov: km, gm, cm, čm, sm, šm, xm, zm, žm, pn, tn, kn, dn, sn, zn, pr, tr, kr, br, dr, gr, cr, čr, fr, sr, šr, xr, zr, žr, pl, tl, kl, bl, dl, gl, čl, fl, sl, šl, xl, zl, žl, pj, tj, kj, dj, fj, sj, xj, zj, tv, kv, dv, gv, cv, čv, sv, šv, xv, zv, žv, gn.

Z + Z 12 sklopov: [w]m,¹⁵ mn, [w]n, mr, nr, [w]r, ml, [w]l, mj, nj, lj, [w]j.

Z + N 13 sklopov: [w]p, [w]t, [w]k, [w]b, [w]d, [w]g, [w]c, [w]č, [w]s, [w]š, [w]x, [w]z, [w]ž.

Vsega torej 115 sklopov.

¹⁵ Sklope zapisujemo fonemsko, razen /v/ pred soglasniki, kjer pišem alofone [v] ali [w], ki se res izgovarjajo. To delam iz 2 razlogov:

1. Ker je tako v Toporišičevi razpravi Suglasnički skupovi (7), in
2. ker bodo ta slovenski del mogoče uporabljali tujci, ki bodo delali kontrastivno analizo slovenskega in svojega jezika.

CC-		2 A							
C ₁ ↓									
C ₂ →	/x/	/z/	/ž/	/m/	/n/	/r/	/l/	/j/	/v/
/p/	phati				pnevmatika	prah	plast	(spl. pog.) Pijava gorica	
/t/					tnalo	trava	tla	tja	tvoj
/k/				kmet	knez	kreda	klop	kjer	kvas
/b/						brat	blato		
/d/					dno	drevo	dleto	Djekše	dva
/g/				gmota	gnus	grob	glava		gverila
/c/				cmok		cretje			cvet
/č/				čmrlj		črevo	član		čvrst
/dž/									
/f/						frak	flegma	fjord	
/s/	shod			smeh	sneti	sraka	slap	(spl. pog.) sejati	svet
/š/				šmarnica		šrapnel	šleva		švigati
/x/				hmelj		hrana	hleb	hja!	hvala
/z/				zmaga	znati	zreti	zlat	zjutraj	zvezda
/ž/				žmikati		žrelo	žleb		žvečiti
/m/					mnogi	mreti	mlad	mijavkati	
/n/						nrav		njen	
/r/									
/l/								ljub	
/j/									
/v/	vhod	vzeti	vžigati	vmes	vnanji	vrag	vlak	vjesti	

Kot prvi del dvodelnega sklopa lahko nastopajo vsi soglasniški fonemi razen /dž/, /r/ in /j/, kot drugi del sklopa pa vsi razen /dž/. /dž/ je torej edini soglasnik, ki ne nastopa v začetnem sklopu.

Če izključimo možnost, da bi se fonem lahko vezal v sklop sam s sabo v začetku besede, bi teoretično imeli 420 mogočnih sklopov (21×20). Dejansko uresničenih pa jih je 115 ali 27 %. Večina neuresničenih sklopov fonološko ni mogoča — se pravi, da so za Slovence neizgovorljivi oziroma teže izgovorljivi — tako vse zveze nezvočnega nezvočnika z zvenečim, ali narobe v sklopih *pd, *bt, *zš, *žt itd.; ali zveza zvočnika z nezvočnikom (razen /v/) in zvočnejšega zvočnika z manj zvočnim v sklopih *lt, *jd, *rn itd. Za nekaj praznih okenc, na primer za sklope dg, čp, gj itd., pa ni nobenega razloga, ki bi temeljil v fonološkem sistemu slovenskega jezika.

$C_2 \rightarrow$ $C_1 \downarrow$	p/	t/	k/	b/	/d/	/g/	/c/	/č/	/dž/	/f/	/s/	/š/	/x/	/z/	/ž/	/m/	/n/	/r/	/l/	/j/	/v/		
/p/	pt		tk									ps	pš	px		pn	pr	pl	pj				
/t/																tn	tr	tl	tj	tv			
/k/	kt											ks				kn	kr	kl	kj	kv			
/b/				bd												dn	dr	dl	dj	dv			
/d/					gd											gm	gr	gl		gv			
/g/																cm	cr			cv			
/c/																čm	čr	čl		čv			
/č/		čt																					
/dž/																							
/f/																	fr	fl	fj				
/s/	sp	st	sk				sc	sč		sf			sx		sm	sn	sr	sl	sj	sv			
/š/	šp	št	šk					šč							šm		šr	šl		šv			
/x/								xč							xm		xr	xl	xj	xv			
/z/				zb	zd	zg								zm	zn	zr	zl	zj	zv				
/ž/				žb	žd	žg								žm		žr	žl		žv				
/m/																mn	mr	ml	mj				
/n/																	nr		nj				
/r/																							
/l/																							
/j/																							
/v/	[m]p	[m]t	[m]k	[w]b	[w]d	[w]g	[m]c	[m]č						[m]s	[m]š	[m]x	[w]z	[w]ž	[w]m	[w]n	[w]r	[w]l	[w]j

V slovenščini se noben soglasniški fonem ne veže z vsemi drugimi 20 soglasniškimi fonemi, in sicer ne kot prvi ne kot drugi del sklopa. Kot prvi del sklopa je najbolj sklopen /v/, ki se veže s kar 18 različnimi soglasniki, in za njim /s/, ki se veže s 13. Od zapornikov kot prvi del sklopa sta najbolj sklopna /p/ in /k/, ki se vežeta s po 8 soglasniki.

Kot drugi del sklopa so zvočniki neprimerno bolj sklopni kot nezvočniki: 74 sklopov ima zvočnik kot drugi člen in 41 nezvočnik. Od zvočnikov je najbolj sklopen /r/, za njim /l/, /j/ ter /v/. Noben nezvočnik kot drugi člen sklopa se ne veže z več kot 6 različnimi soglasniki, večina z manj.

Zvočniki kot prvi del sklopa se lahko vežejo samo z zvočniki, razen /v/-ja, ki se lahko v svojih variantah veže s skoraj vsemi soglasniki ne glede na zvočnost ali nezvočnost, zvanečnost ali nezvanečnost. Je pa pred zvanečim soglasnikom uresničen kot zvaneč in pred nezvanečim kot nezvaneč. V obeh primerih lahko alternira z nenaglašenim samoglasnikom /u/¹⁶. V tem primeru seveda ne moremo več govoriti o dvodelnem sklopu.

Obrnljivost sklopov je načeloma mogoča pri sklopih tipa N + N in Z + Z, pri sklopih tipa N + Z pa samo pri zvezah N + /v/. Dejansko so naslednji začetni sklopi tipa N + N obrnljivi ps, pš, kt, ks — sp, šp, tk, sk. Ni pa obrnljiv noben začetni sklop tipa Z + Z,¹⁷ medtem ko so vsi začetni sklopi tipa N + /v/, tv, kv, dv, gv, cv, čv, sv, šv, xv, zv, žv — [ʌ]t, [ʌ]k, [w]d, [w]g, [ʌ]c, [ʌ]č, [ʌ]s, [ʌ]š, [ʌ]x, [w]z, [w]ž. V tej zadnji skupini (ZN) sta sicer še dva sklopa z ustničnim nezvočnikom [w]p in [w]b, ki pa nista obrnljiva. V ZZ sklopih stoji [w] kot prvi člen pred vsemi zvočniki, ne more pa stati kot drugi člen za zvočniki. Sklopi ZZ z /r/, /l/, /j/ kot drugim členom niso obrnljivi, ker morajo ti zvočniki zaradi svoje velike zvočnosti stati tik ob samoglasniku. Sklop /mn/ bi bil v svoji obrnljivi obliki /nm/ izgovorljiv, ni pa uresničen.

Začetni tridelni sklopi CCC-

3 A

1. N + N + N			
s + t + k			stcati
2. Z + N + N			
v +	$\begin{cases} t + & k \\ s + & p, t, k, \\ š + & t \\ z + & b, d, g \\ ž + & g \end{cases}$	x	vtcati vzpeti, vstati, vskočiti, vzhajati vštuliti vzbuditi, vzdigniti, vzgib vžgati

¹⁶ J. Toporišič, SKJ I., str. 132 (9).

¹⁷ J. Toporišič, Suglasniški skupovi, str. 115 (7).

3. N + N + Z

s +	{	p +	r, l	spraviti, splav
		t +	r, l, v	strah, silačiti, stvar
		k +	r, l, v	skrinja, sklad, skvariti
		c + m,	v	semariti, sveteti
		č +	v	sčevkati
		f +	r, l	sfrizirati, sflafotati
z +	{	x +	r, l	shraniti, shladiti
		b +	r, l	zbrati, zbledeti
		d +	r, v	zdrav, zdvomiti
š +	{	g +	n, r, l	zgniti, zgrabiti, zgled
		p +	r	špranja
		t +	r	štruca
x +	{	k +	r, l	škrat, šklepetati
		k +	r	hkrati

4. Z + N + Z

v +	{	p +	r, l	vpričo, vpliv
		t +	r, l	vtreti, vtlačiti
		k +	r, l	vkraj, vklad
		b +	r	vbrizgniti
		d +	r	vdreti
		g +	n, r, l	vnesti, vgravirati, vglobiti
		č +	l	včlaniti
		s +	l	vsled
		z + m, n, r, l, v		vzmet, vznak, vzrok, vzlet, vzvod

5. N + Z + Z

$\left. \begin{array}{l} p + l \\ k + l, n \\ b + l \\ d + l, n \\ g + n \end{array} \right\} + j$	pljuča ključ, knjiga bljuvati dlje, dnjača gnjat
$c + v + \quad \quad \quad r$	cvreti
$s + \left\{ \begin{array}{l} m + \quad \quad \quad r, l \\ l + \quad \quad \quad j \end{array} \right.$	smreka, smlednik sljuda
$z + \left\{ \begin{array}{l} m + \quad \quad \quad n, r, l \\ v + \quad \quad \quad r, l \\ l + \quad \quad \quad j \end{array} \right.$	zmnožiti, zmračiti, zmlatiti zvreči, zvleči zljubiti

6. Z + Z + Z

v + l + j	vljuden
-----------	---------

3 B

Začetni tridelni sklopi CCC-

3 B

Člen	Drugi		in		tretji člen	
	N + N		N + Z		Z + Z	
t k s p s t s k s x š t z b z d z g ž g	cm	zm	gn	zn	pr tr	kr br dr gr fr xr zr pl tl kl bl gl čl sl xl fl zl tv kv dv cv čv zv mn mr ml vr vl nj lj
p						lj
k						nj lj
b						lj
d						nj lj
g						nj
c						vr
s	tk	cm			pr tr kr	fr xr pl tl kl
š					pr tr kr	kl
x					kr	
v			gn	br dr gr	bl gl	dv
z	tk s p s t s k s x š t z b z d z g ž g	zm gn zn	pr tr	kr br dr gr	zr pl tl kl gl čl sl zl	mn mr ml vr vl
						zv

Začetni tridelni sklopi CCC- (Glej razpredelnico 3 A in B)

Po svoji zgradbi so tridelni sklopi sestavljeni takole: 1. N + N + N, 2. Z + N + N, 3. N + N + Z, 4. Z + N + Z, 5. N + Z + Z in 6. Z + Z + Z.^{17a}

1. N + N + N *stk*

2. Z + N + N 10 sklopov: [m]tk, [m]sp, [m]st, [m]sk, [m]sx, [m]št, [w]zb, [w]zd, [w]zg, [w]žg. Analogno z dvodelnimi sklopi tipa ZN je tudi pri tridelnih, ki se začenjajo z zvočnikom, ta zvočnik lahko le /v/. Kot drug člen prevladujejo sičniki, kot tretji zaporniki. Od 28 dvodelnih sklopov tipa NN se jih 10 veže s prednjim /v/ v trodelnega. Med njimi prevladujejo sklopi z večjo besedno obremenitvijo, kjer je zato tudi večja verjetnost, da bodo med njimi glagoli, primerni za vezanje s predpono v-.

3. N + N + Z 27 sklopov: scm, spr, *str*, skr, sfr, sxx, spl, stl, skl, sfl, sxl, stv, skv, scv, sčv; zgn, *zbr*, *zdr*, zgr, zbl, zgl, zdv; špr, štr, škr, škl; xkr.

Kot prvi člen sklopov tega tipa nastopajo le priporniki /s/, /š/ in /z/, /s/ in /š/ pred nezvenečimi in /z/ pred zvonečimi soglasniki. Podzvrst zase v tej skupini je sklop xkr v besedi hkrati.

4. Z + N + Z 18 sklopov: [w]zm, [w]zn, [w]gn, [m]pr, [m]tr, [m]kr, [m]xr, [w]dr, [w]gr, [w]zr, [m]pl, [m]tl, [m]kl, [w]gl, [m]čl, [m]sl, [w]zl, [w]zv.

Od 62 dvodelnih sklopov tega tipa se jih 18 veže z /v/ v tridelne. Tako kot so pri dvodelnih sklopi tipa NZ najštevilnejši, so tudi pri tridelnih sklopi, kjer sestavljata zadnja dva člena nezvočnik in zvočnik. NZ sklopi sestavljajo 54 % dvodelnih sklopov, NNZ in ZNZ pa 60 % tridelnih.

5. N + Z + Z 18 sklopov: plj, *klj*, knj, blj, dlj, dnj, gnj, slj, smr, sml, slj, zmn, zmr, *zml*, z[w]r, z[w]l, zlj, c[w]r.

Prvi člen so lahko /p/, /k/, /b/, /d/, /g/, /c/, /s/ in /z/. Komplementarna distribucija /s/ in /z/, kot smo jo ugotovili pri sklopih tipa NNZ, tukaj ne drži. V sklopih tipa NZZ se tako /s/ kot /z/ vežeta s sklopi, sestoječimi iz dveh zvočnikov /lj/, /ml/ in /mr/, le da med /s/ in sledečima dvema zvočnikoma ni morfološke meje, med /z/ in istimi pari zvočnikov pa je (sljuda, smlednik, smreka — zljubi, zmlatiti, zmračiti).

6. Z + Z + Z 1 sklop: [w]lj. Edini sklop je istomorfemski.

Vsega torej 75 tridelnih sklopov.

^{17a} J. Toporišič, Suglasnički skupovi, str. 117 (7).

Zgradba tridelnih sklopov od 1. do 6. kaže, da prvi in tretji člen ne more biti isti fonem. Edina izjema je sklop [w]zv.

Po svoji morfološki zgradbi so tridelni sklopi lahko eno- ali istomorfološki in dvo- ali raznomorfološki,¹⁸ če je nekje v sklopu morfološka meja. Isti trodelni sklop je lahko v enem primeru enomorfološki, v drugem dvomorfološki, to je odvisno od zgradbe posamezne besede. Tako sta npr. sklopa str in zdr v besedah strah in zdrav enomorfološka, v besedah stresti in zdreti pa dvomorfološka.¹⁹

Sklopi, ki se začenjajo s /p/, /k/, /b/, /d/, /g/, /c/ in /š/, so vedno istomorfološki. Ti fonemi nimajo predpanske funkcije in tudi niso prvi člen dvočlenske soglasniške predpone.

Največ dvomorfoloških sklopov nahajamo pri glagolu in glagolskih izpeljankah, saj sta predponi z-/s- in v- v veliki večini primerov glagolski predponi. To pa ne pomeni, da je vsak /s/, /z/ ali /v/ v začetku tridelnega sklopa predponski. Tako npr. ni v besedah smreka, zdrav in vzrok. Vsekakor drži, da je velika večina začetnih tridelnih sklopov nastala iz predpone + dvodelnega sklopa.

Da je med drugim in tretjim členom sklopa večja povezava kot med prvim in drugim, kažejo tudi paradigmatične možnosti substitucij posameznih členov v takem enomorfološkem sklopu, kot je klj — plj, blj, slj, knj, dnj, gnj.

Če torej še enkrat pregledamo tridelne sklope glede na večjo ali manjšo povezanost med posameznimi členi, dobimo naslednjo razvrstitev:

1. a) N + (N + N)
b) Z + (N + N)
2. a) N + (N + Z)
b) Z + (N + Z)
3. a) N + (Z + Z)
b) Z + (Z + Z)

Odločili smo se torej za tolmačenje 1 + 2. Zanimivo je, da bi, če bi jih tolmačili 2 + 1 prav tako dobili že obstoječe dvodelne sklope,²⁰ z izjemo sklopa xk v hkrati.

¹⁸ Izraz »dvomorfološki« v besedilu pomeni, da pripada sklop dvema morfološki in ne, da sestoji iz dveh morfoloških.

¹⁹ Ponekod sem imela težave z določanjem morfološke meje. Prizadevala sem si, da postuliram morfološko mejo tam, kjer je za to sinhroničen razlog.

²⁰ J. Toporišič, Suglasniški skupovi, str. 117 (7).

Začetni štiridelni sklopi CCCC-

Po svoji zgradbi so sestavljeni takole:²¹

1. N + N + Z + Z

splj	izpljuvati spl. pog.: [spl'ju:vat] in [sp'lu:vat]
sklj	skljuvati
sknj	izknjižiti spl. pog.: [skn'ji:žit] in [sk'ni:žit]
zblj	izbljuvati spl. pog.: [zbl'ju:vat] in [zb'lu:vat]
scvr	scvreti

2. Z + N + N + Z

[m]spl	vzplameneti
[m]str	vztrajati
[m]skr	vzkriž
[m]skl	vzklik
[m]scv	vzcveteti
[m]štr	vštric
[w]zdr	vzdražiti
[m]zgl	vzglasje

3. Z + N + Z + Z

[w]knj	vknjižiti	/w/zlj	vzljubiti
/w/klj	vklučiti	[w]z[w]r	vzvrat
[w]zmn	vzmnožiti	Vsega skupaj 18 sklopov.	

Običajno dobimo štiridelne sklope, če nastopi dvodelna predpona vz- [wz, ms] pred dvodelnim sklopom, ali enodelne predpone s-, z- ali v, pred tridelnim. Štiridelni sklopi torej niso praviloma istomorfemski.

Glede na tesnejšo povezanost posameznih členov bi jih lahko označili takole:

1. N + (N + Z + Z)
2. (Z + N) + (N + Z)
Z + (N + N + Z)
3. Z + (N + Z + Z)
(Z + N) + (Z + Z)

Tudi v štiridelnih sklopih se noben fonem ne more ponoviti, z izjemo /v/-ja v sklopu [w]z[w]r. Tukaj sta lahko oba /v/-ja celo enako uresničena.

²¹ Glej tudi J. Toporišič, Suglasnički skupovi, str. 118 (7).

B. Končni sklopi

Končni ničti sklopi -V

/i/	/e/	/ɛ/	/a/
'i: oči	'e: srce	'ɛ: me! ²²	'a: gospa
'i začni		'-ɛ steze	'a steza
'-i oblaki		'-ɛ tele	'-a roka
/o/	/ɔ/	/u/	/ə/
'o: gospo	'ɔ: no! ²²	'u: komu	'ə —
	'ɔ zlo	'u zlu	'-ə —
	'-ɔ jamo	'-u potoku	

Slovenske besede se lahko začenjajo z 8 različnimi fonemi in se končujejo na iste foneme /i/, /e/, /ɛ/, /a/, /o/, /ɔ/ in /u/, razen na /ə/. Končni /ə/ najdemo samo v imenih za soglasnike, kot npr. [bə], [cə], [čə] in v kraticah, ki so iz njih sestavljene, npr. FLR J [fəlrə'jə].

Končni enodelni sklopi -VC (Razpredelnica 4 A in B)

Od 21 slovenskih soglasniških fonemov lahko nastopajo na koncu besede zvočniki in nezveneči nezvočniki, t.j. 15 fonemov. Medtem ko je pri začetnih enodelnih sklopih od 399 mogočih okenc izpolnjenih 347 ali 87 %, jih je pri končnih enodelnih od 285 mogočih izpolnjenih 236 ali 82 %. Prav tako kot pri začetnih tudi pri končnih enodelnih sklopih ni razloga, da se ne bi vsak končni soglasniški fonem vezal z vsemi osmimi samoglasniškimi fonemi. Dejansko imamo za vse samoglasniške foneme, z izjemo /ə/, primere vezanja z vsemi končnimi soglasniki. Za /ə/ ni /p/, /č/, /f/, /x/ in /j/.

Toda edino /t/ se veže z vsemi samoglasniškimi fonemi ne glede na dolžino in naglašenost, tako da ni pri njem niti enega praznega okenca. Navpična preglednica pa ni več tako izrazito usmerjena v dolge samoglasnike kot pri začetnih sklopih. Res so dolgi /i/, /e/, /a/, /o/ in /u/ še vedno 100 % zastopani, medtem ko je pri fonemih /ɛ/ in /ɔ/ težišče premaknjeno na kratke naglašene samoglasnike, saj je pri dolgem /ɛ/ praznih pet okenc in pri dolgem /ɔ/ šest, medtem ko je pri kratkem naglašenem /ɛ/ samo eno in ni pri kratkem naglašenem /ɔ/ nobenega.

Drugačno sliko kažejo tudi vezanja s kratkim nenaglašenim samoglasnikom. Medtem ko so vezanja s kratkimi nenaglašenimi samoglasniki v začetku besede stoodstotno uresničena, razen pri /ə/, ki ga ni za začet-

²² Ustna informacija J. Toporišiča.

4 A

Končni enodelni sklopi -VC

									samogl.
									sogl.
/i:/	'i	'-i	'e:	'ε:	'ε	'-ε	'a:	'a	
kip	cip!	Josip	lep	Pep	pogreb		kap	slab	/p/
zid	sit	molit	svet	tet	kmet	medved	tat	rad	/t/
umik	bik	logik	sneg	šeg	narek		vsak	rak	/k/
stric	škric	kibic	žrec			mrtvec	rac	dac	/c/
bič	ptič	pobič	peč	peč	meč	marveč	mejač	pač	/č/
kalif	pif!		relief		blef		graf	škaf	/f/
časopis		tloris	čez	Rez	bes	ribez	gaz	mraz	/s/
piš	miš	derviš	jež	vež	Aleš	grabež	laž	naš	/š/
dih	menih	kelih	greh		uspeh	oreh	mah	grah	/x/
čim	dim	vidim	diadem		najem	harem	gram	drugam	/m/
edin	brin	mačkin	iskren	vreten	hren	jelen	stran	čekan	/n/
krompir	sir		cmer	kler	dokler	dokler	dar	kar	/r/
stil	peteršilj		hotel	dežel	hmelj	angel	general	naval	/l/
umij		medij	štej	vej	štej	torej	značaj	kaj	/j/
zaliv	čiv!	dativ	lev		lev	hrušev	trav	prav	/v/

4 A

										samogl.
										sogl.
'-a	'o:	'o:	'o	'-o	'u:	'u	'-u	'o	'-o	
	zob	grdob	snop	episkop	nakup	kup	sirup			/p/
nagajat	labod	strahot	ropot	lakot	čut	obut	mamut	bet	hrbet	/t/
napak	log	odlok	čok	potok	smuk	jug	čibuk	lahek	poppek	/k/
Jakac	bragoc		koc		muc	buc!	kukuc!	fec!	gobec	/c/
	moč	bedastoč	proč		luč		Trkuč			/č/
	filozof		grof	likof	muf	goljuf				/f/
atlas	gos	koz	donos	kokos	okus		cirkus	kes		/s/
golaž	kokoš		groš	čremoš	duš	huš!	geruš	dež		/š/
mavrah	voh	soh	ploh	moldi	duh	kruh	varuh			/x/
hišam	dom		hrom	rakom	um	drum!	datum	sem	ritem	/m/
poldan	ton		gon	bariton	koštrun			sen	droben	/n/
fijakar	humor	gor	dvor	govor	dihur		komur	steber	steber	/r/
cimbal	bol	dol	zakol	glagol	čebul		konzul	sel	butelj	/l/
tjakaj	svoj		boj	kavboj	tuj	fuj!				/j/
mlahav	domov	sov	gotov	sirov			obul ²³	prišel ²³	setev	/v/

²³ Ustna informacija J. Toporišiča.

Končni enodelni sklopi -VC

4 B

/i/	/e/	/ɛ/	/a/	/o/	/ɔ/	/u/	/e/	samegl.
ˈiː	ˈi	ˈeː	ˈe	ˈa	ˈoː	ˈo	ˈə	ˈə
ˈiːp	ˈip	ˈeːp	ˈap	ˈoːp	ˈɔp	ˈup	ˈup	/p/
ˈiːt	ˈit	ˈeːt	ˈat	ˈoːt	ˈɔt	ˈut	ˈut	/t/
ˈiːk	ˈik	ˈeːk	ˈak	ˈoːk	ˈɔk	ˈuk	ˈuk	/k/
ˈiːc	ˈic	ˈeːc	ˈac	ˈoːc	ˈɔc	ˈuc	ˈuc	/c/
ˈiːč	ˈič	ˈeːč	ˈač	ˈoːč	ˈɔč	ˈuč	ˈuč	/č/
ˈiːf	ˈif	ˈeːf	ˈaf	ˈoːf	ˈɔf	ˈuf	ˈus	/f/
ˈiːs	ˈis	ˈeːs	ˈas	ˈoːs	ˈɔs	ˈus	ˈus	/s/
ˈiːš	ˈiš	ˈeːš	ˈaš	ˈoːš	ˈɔš	ˈuš	ˈuš	/š/
ˈiːx	ˈix	ˈeːx	ˈax	ˈoːx	ˈɔx	ˈux	ˈux	/x/
ˈiːm	ˈim	ˈeːm	ˈam	ˈoːm	ˈɔm	ˈum	ˈum	/m/
ˈiːn	ˈin	ˈeːn	ˈan	ˈoːn	ˈɔn	ˈun	ˈun	/n/
ˈiːr	ˈir	ˈeːr	ˈar	ˈoːr	ˈɔr	ˈur	ˈur	/r/
ˈiːl	ˈil	ˈeːl	ˈal	ˈoːl	ˈɔl	ˈul	ˈul	/l/
ˈiːj	ˈij	ˈeːj	ˈaj	ˈoːj	ˈɔj	ˈuj	ˈuj	/j/
ˈiː[u]	ˈi[u]	ˈeː[u]	ˈa[u]	ˈoː[u]	ˈɔ[u]	ˈu[u]	ˈu[u]	/v/

²⁴ Ustna informacija J. Toporišiča.

nimi /dž/, /r/ in /j/, v slovenščini ni besed z nenaglašeni izglasji [ɛp], [ap], [əp], [ɛk], [ɔc], [ač], [ɔč], [əč], [if], [ɛf], [af], [uf], [əf], [əs], [əš], [əx], [un], [ir], [il], [uj], [əj], [uɹ]. Od teh [əp], [əč], [əf], [əx] in [əj] tudi pod naglasom niso uresničeni.

Končni dvodelni sklopi -CC (Razpredelnica 5 A in B)

5 B

Končni dvodelni sklopi -CC

5 B

/p/	/t/	/k/	/c/	/č/	/f/	/s/	/š/	/x/	/m/	/n/	/r/	/l/	/j/	/v/	← C ₁ ↓ C ₂
tp	kp	čp		sp	šp	mp		rp	lp	jp	[u]p	/p/			
pt	kt	ct		ft	št	xt		nt	rt	lt	jt	[u]t	/t/		
pk	tk	ck	čk	fk	šk	xk	mk	nk	rk	lk	jk	[u]k	/k/		
pc	tc			sc	šc			nc	rc	lc	jc	[u]c	/c/		
					šč			nč	rč	lč	jč	[u]č	/č/		
						mf		rf	lf	jf		[f]			
ps	ks					ms	ns	rs	ls	js	[u]s	/s/			
	kš					mš	nš	rš	lš	jš	[u]š	/š/			
								rx				[u]x	/x/		
						mm		rm	lm	jm	[u]m	/m/			
						mn		rn	ln	jn	[u]n	/n/			
													/r/		
								rl		jl			/l/		
													/j/		
								r[u]	l[u]				/v/		

Po zgradbi so sestavljeni takole:²⁵

N + N 28 sklopov: *tp, kp, čp, sp, šp, pt, kt, ct, ft, st, št, xt, pk, tk, ck, čk, fk, sk, šk, xk, pc, tc, sc, šc, šč, ps, ks, kš.*

Z + N 44 sklopov: *mp, mk, mf, ms, mš, nt, nk, nc, nč, ns, nš, rp, rt, rk, rc, rč, rf, rs, rš, rx, lp, lt, lk, lc, lč, lf, ls, lš, jp, jt, jk, jc, jč, jf, js, jš; [u]p, [u]t, [u]k, [u]c, [u]č, [u]s, [u]š, [u]x.*²⁶

Z + Z 14 sklopov: *mm, rm, lm, jm, [u]m, mn, rn, ln, [u]n, jn, jl, rl, r[u], l[u].*

Vsega skupaj 86 sklopov.

Končne dvodelne sklope sestavlja istih 15 fonemov kot končne enodelne sklope, se pravi vsi nezveneči nezvočniki in vsi zvočniki. Po pravilu NN, ZN, ZZ, ne pa NZ, se na zvočnik lahko končajo le sklopi, sestojeci iz dveh zvočnikov, ZZ. Vendar so pri tovrstnih sklopih možnosti, vezanj med samimi zvočniki močno omejene. Tako ni zvočniških sklo-

²⁵ Glej tudi J. Toporišič, Suglasnički skupovi, str. 118—119 (7).

²⁶ V knjižni slovenščini ni diftongov. [j] in [u] za samoglasnikom sta zvočnika. J. Toporišič, Suglasniški skupovi, str. 119 (7).

pov, ki bi se končali na /r/ in /j/. Vseh 15 fonemov torej lahko nastopa le kot prvi člen teh sklopov, kot drugi pa dva manj. Več o ZZ sklopih kasneje.

Zaporniki so najobičajnejši drugi del dvodelnih sklopov. Tako se večje /k/ na svoji levi z vsemi 14 fonemi, le sam s sabo ne, /t/ z 12 in /p/ z 10. Fonema /t/ ni za /č/ in /m/, čeprav je za obema soglasnikoma za Slovence lahko izgovorljiv in nastopata oba sklopa pogovorno (npr. uničiti [u'ni:čt], lomiti [lɔ:mt]). Prav tako nisem našla nobenih zgledov s sklopoma /xp/ in /cp/, čeprav bi bila tudi ta izgovorljiva. Sklopa /np/ in /nf/, ki ju prav tako ni, sta za nas neizgovorljiva. /n/ preide pred /p/ v /m/, kot npr. v braniti — obramba, obramb [ɔb'ra:mp], /n/ (in /m/) izgovarjamo pred /f/ zobnoustnično,²⁷ nemški Senf kot [ze:ɳf], pisano zemf, enako kot simfonija [siɳfɔ'ni:ja]. Tako, da lahko govorimo o nevtralizaciji /n/ in /m/ pred /f/ (in /v/).

Enako kot začetna sklopa /ps/ in /ks/ sta tudi končna tovrstna sklopa tujega izvira in ju najdemo samo v prevzetih besedah. Isto velja tudi za končne sklope nosnik ali /l/ + /s/. Tujega izvira so tudi besede, ki vsebujejo /f/ kot prvi ali drugi člen končnega dvodelnega sklopa.

Oglejmo si preglednico, ki nam bo nazorno predočila obremenitev posameznih soglasniških fonemov kot 1. in kot 2. člen končnih dvodelnih sklopov:

	1. člen	2. člen			
/p/	4	10	/x/	2	2
/t/	3	12	/m/	7	5
/k/	4	14	/n/	6	5
/c/	2	9	/r/	13	0
/č/	2	6	/l/	11	2
/f/	2	4	/j/	11	0
/s/	4	8	/v/	10	2
/š/	5	7			
			Skupaj	86	'86 sklopov

Iz preglednice se jasno vidi, da so nezvočniki (v vrstnem redu zaporniki, zlit glasovi, priporniki) bolj običajni kot drugi člen sklopa. zvočniki pa kot prvi. Od zvočnikov je pri nosnikih razmerje med številom sklopov z nosnikom kot prvim ali drugim členom še nekako 1 : 1, pri drugih zvočnikih pa se odločno prevesi v prid prvemu členu, /r/ in /j/ sploh ne moreta biti drugi člen sklopa.

²⁷ J. Toporišič, SKJ I, str. 117 (9).

Po svoji morfološki strukturi so ti sklopi lahko enomorfemski in dvomorfemski. Če bi hoteli ugotoviti, kolikšen je lahko odstotek eno- in dvomorfemskih, in kolikšen je samo eno- oziroma samo dvomorfemskih, bi morali raziskati s tega stališča vso slovensko leksiko.

Obrnljivost sklopov je načeloma mogoča pri sklopih tipa NN in ZZ, ne pa ZN. Dobili bi sklop nezvočnik + zvočnik, kar je v nasprotju z načelom, da mora manj zvočen soglasnik v končnem sklopu slediti zvočnejšemu. Toda tako kot začetni sklopi ZZ niso obrnljivi (glej str. 299), tudi končni niso, tako da najdemo obrnljive sklope samo v NN sklopih. Od 27 jih je 14 obrnljivih, in to: ps, pt, pk, ks, kt, kš, ct — sp, tp, kp, sk, tk, šk, tc. Osem od njih je tudi začetnih obrnljivih.

Ob primerjavi končnih ZN sklopov z začetnimi NZ sklopi²⁸ pa se seveda pokaže, da so mnogi obrnljivi.

Isto velja tudi za končne ZZ sklope ob primerjavi z začetnimi. Končni mm, rm, lm, jm, [y]m, mn, rn, ln, [y]n, jn, jl, rl, r[y], l[y] postanejo začetni —, mr, ml, mj, —, —, nr, —, —, nj, lj, —, [w]r, [w]l.

Glas [v] v začetnem sklopu ne more stati za nobenim zvočnikom. Začetni sklopi *mv, *nv, *lv, *rv, *jv so neizgovorljivi. To kaže, da je glas [v] najmanj zvočen od zvočnikov. /nl/ in /lr/ bi bila izgovorljiva, a nista uresničena. Prav tako ni uresničen /nm/ (ne kot začetni ne kot končni sklop), kjer sta nosnika približno enako zvočna in bi bil /nm/ izgovorljiv. Nahajamo ga kot srednji sklop, a ni obstojen. V manj skrbnem govoru se [n] prilikuje v [m], npr. s sanmi [san'mi, sam'mi], medtem ko pri srednjem sklopu /mn/ (npr. kamni) ni prilikovanja. Ustnična zapornika /p/, /b/ in nosnika /m/, /n/ se v zborni izreki ne moreta vezati na svoji desni z nobenim ustničnikom²⁹ (*pv, *bv, *mv, *nv, *pm, *bm, *nm), narobe pa se ustnična varianta /v/ lahko veže z vsemi ustničniki (razen /f/) in z obema nosnikoma, /m/ pa samo z /n/ ([w]p, [w]b, [w]m, [w]n, mn).

Če primerjamo začetne in končne ZZ sklope, ugotovimo, da je /mn/ edini sklop, ki je lahko začetni in končni sklop. To dokazuje, da sta /m/ in /n/ približno enako zvočna, oziroma enako manj zvočna. Druga mogoča izgovorna različica je dolgi m [mm]. Kakor hitro pa /m/ v celoti izgovorimo, se pravi z odporo preden naredimo novo zobnodlesnično zaporo za /n/, je slišati vmes [ə]. Zgled: himn [hi:mn, hi:mm, himən].

Vsi končni ZZ sklopi z zvočnejšim zvočnikom na drugem mestu pa v slovenščini nujno razpadejo: npr.

²⁸ J. Toporišič, *Strukturiranost*, str. 92 (10).

²⁹ J. Toporišič, *Soglasniški skupovi*, str. 116 (7).

kamra — kamer [ˈka:mər]

mavra — maver [ˈma:vər], spl. pog. [ma:ʊr]

žemlja — žemelj [ˈže:məl, že:m]

mravlja — mravelj [mˈra:vəl], spl. pog. [mra:ʊl]

dvoumje — dvoumij [dvɔˈu:mij]

gorovje — gorovij [gɔˈro:vij]

Zveze ZZ, ki se končujejo na manj zvočni zvočnik, so izgovorljive kot sklopi, npr. film [fi:lm], palm [pa:lm], gostiln [gɔsˈti:ln], želv [že:lv], črn [čərn], tovarn [tɔˈva:rn], vrl [vərl], drv [dərʊ].

Končni tridelni sklopi (Razpredelnica 6 A in B)

Po zgradbi so sestavljeni takole:³⁰

N + N + N 3 sklopi: pst, kst, stk

Z + N + N 27 sklopov: mps, ntk, nkt, nks, nck, nčk, nsk, rpt, rtk, rkt, rčk, rst, rsk, ršp, ršk, ršč, lčk, jtp, jtk, jčk, jst, jsk, [ʊ]tk, [ʊ]čk, [ʊ]st, [ʊ]sk, [ʊ]šč.

Z + Z + N 2 sklopa: rnk, r[ʌ]c.

Vsega skupaj 32 sklopov.

6 B

Končni tridelni sklopi -CCC

$$\left. \begin{array}{l} r + \check{s} \\ j + t \end{array} \right\} + p$$

$$\left. \begin{array}{l} p + s \\ k + s \\ n + k \\ r + p, k, s \\ j + s \\ v + s \end{array} \right\} + t$$

$$\left. \begin{array}{l} s + t \\ n + t, c, \check{c}, s \\ r + t, \check{c}, s, \check{s}, n \\ t + \check{c} \\ j + t, \check{c}, s \\ v + t, \check{c}, s \end{array} \right\} + k$$

r + v + c

$$\left. \begin{array}{l} r \\ v \end{array} \right\} + \check{s} + \check{c}$$

$$\left. \begin{array}{l} m + p \\ n + k \end{array} \right\} + s$$

³⁰ J. Toporišič, Suglasnički skupovi, str. 119 (7).

6 A		Končni tridelni sklopi -CCC		6 A
Razdeljeni v razmerju 1 : 2.				
p +	st,			zagrebst
k +	st,			tekst
s +	tk,			čistk
m +	ps,			mumps
n +	tk, kt, ks,	sk, ck, čk,		študentk, instinkt, larinks, žensk, Franck, Tončk
r + pt,	tk, kt,	čk, šp, šk, šč, nk, [w]k		ekscerpt, leopardk, infarkt, prst, kozoprsk, jarčk,
				izvržb, Uršk, bršč, trneck, drvc
l +		čk,		palčk (spl. pog.)
j +	tp, tk,	st, sk,		najdb, Majdk, enajst, kokodajsk, srajčk
[u] +	tk,	st, sk,	šč	kozmonavtk, tolst, bevs, jabolčk, tolšč
Razdeljeni v razmerju 2 : 1				
ps, ks,	nk,	rp, rk, rs,	rš,	izvržb, najdb
			js,	zagrebst, tekst, instinkt,
				ekscerpt, infarkt, prst,
				enajst, tolst
st, nt,	nc, nč, ns,	rt, rč, rs,	rš, rn, lč, jt, jč, js, [u]t, [u]č, [u]s + k	čistk, študentk, Franck,
				Tončk, žensk, leopardk,
				jarčk, kozoprsk, Uršk, trneck,
				palčk, Majdk, srajčk, kokodajsk,
				kozmonavtk, jabolčk, bevs
				drvc
			[u]š + č	bršč, tolšč
			+ s	mumps, larinks
mp, nk,				

Tako kot pri dvodelnih končnih sklopih se tudi v tridelnih sklop najbolj običajno končuje na zapornik. Od 32 se jih kar 30 končuje na zapornik ali zlitnik. Od zapornikov je spet najbolj sklopi /k/.

Tudi kot drugi člen sklopa nastopa zapornik ali zlitnik še vedno v več kot polovici sklopov, v ostalih pa je običajno /s/ ali /š/ drugi člen. V končnem položaju nastopa /s/ le redko, in sicer samo v prevzetih besedah, ki zvenijo Slovenceu tuje.

Prvi člen je v skoraj vseh primerih zvočnik (v 29 od 32 sklopov), po pogostnosti daleč prednjači /r/, za njim pa /n/, /j/, /v/ in /m/. Zanimivo je, da se /l/, ki spada pri dvodelnih končnih sklopih med najbolj sklopne zvočnike, v tridelnih pojavlja le enkrat.

Od zvočnikov nastopata le /n/ in /v/ kot drugi del sklopa za /r/. Fonema /r/ in /j/ sta med soglasnikoma sistemsko nemogoča, ker se vokalizirata v [ər] in [i]. Tudi /l/ ni mogoč kot drugi člen, ker bi mu moral slediti kot tretji člen /j/, ki je v tem položaju nemogoč.

Noben soglasnik se v istem sklopu ne more ponoviti.

Če primerjamo obe razmejitvi končnih tridelnih sklopov v razpredelnici 6, eno v razmerju 1 : 2 in drugo v razmerju 2 : 1, vidimo, da pri obeh sklopi razpadejo v že obstoječe dvodelne končne sklepe. Vendar nam druga razmejitev več pove, ker z redkimi izjemami hkrati označuje morfemsko mejo pri tistih sklopih, ki so dvomorfemski. To je pri končnih sklopih tudi pričakovati, ker sestavljajo večino pripon enodelni sklopi.

Končni štiridelni sklopi -CCCC

Vsi imajo zgradbo ZNNN.

[u]pst — izdoblst

jstk — enajstk

rptk — ekscerptk

Čim več členov šteje sklop, tem manjša je verjetnost, da bi bil istomorfemski. Končni štiridelni sklopi so tako vsi dvomorfemski.

Razvrstitev soglasnikov glede na mesto v sklopu in na število sklopov
(Razpredelnica 8)

Čim bliže so soglasniki po značaju samoglasnikom, tem bliže samoglasnikom stoje tudi v sklopu. Tako v začetnih kot v končnih sklopih stoje ti najzvočnejši soglasniki vedno tik ob samoglasnikih. Tako sta v slovenščini /j/ in /r/ lahko le tik ob samoglasniku v sklopu, pa najsi je to začetni, končni ali srednji sklop. Med /l/ in samoglasnik se v začetnem položaju lahko vrine le še zvočnejši /j/, v končnem pa /r/ ali /j/. Pri /m/ in /n/ še vedno prevladujejo obsamoglasniški položaji, a ne več tako izrazito. Čim več členov ima pred- in pojedrni sklop, tem manj verjet-

nosti je, da bi v zunanjih položajih stal zvočnik. Izjema je zvočnik /v/, ki se v svojem značaju spreminja in se ravna po tem, ali je v pred- ali posamoglasniškem položaju ali v neobsamoglasniškem položaju.

Nezvočniki se vedejo prav nasprotno. Čim več členov šteje sklop, tem izraziteje se vidi, kako narašča obremenitev nezvočnikov z oddaljenostjo od samoglasnikov. Tipičen tak primer je npr. /s/: V začetnem dvodelnem sklopu ga nahajamo v 16 začetnih dvodelnih sklopih 3-krat pred samoglasnikom, v začetnih tridelnih je v 24 sklopih 19-krat za dve mesti oddaljen od samoglasnika, 5-krat za eno, pred samoglasnikom pa ga sploh ni.

Razvrstitev soglasnikov potrjuje njihovo razdelitev na zvoneče in nezvoneče zapornike, nezvoneče zlitnike, nezvoneče in zvoneče pripornike in na zvočnike.

Tako nahajamo nezvoneče zapornike od 30 mogočih mest na povprečno 24 mestih (/p/ in /t/ na 23 mestih in /k/ na 25). /k/ prednjači po številu

Razvrstitev soglasnikov glede na mesto v sklopu in na število sklopov

8	Začetni sklopi										Končni sklopi									
	Enodelni	Dvodelni		Tridelni			Štiridelni				Enodelni	Dvodelni		Tridelni			Štiridelni			
		1.	2.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	4.		1.	2.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	4.
p	1	8	3	1	5	1	—	1	1	—	1	4	10	1	2	2	—	2	—	—
t	1	6	6	—	8	2	—	—	2	—	1	3	12	—	6	8	—	—	2	1
k	1	8	4	2	8	3	—	4	2	—	1	4	14	1	3	16	—	—	—	2
b	1	3	3	1	3	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
d	1	5	5	2	3	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
g	1	6	3	1	6	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
c	1	3	2	1	2	—	—	1	1	—	1	2	9	—	1	1	—	—	—	—
č	1	5	4	—	2	—	—	—	—	—	1	2	6	—	4	2	—	—	—	—
dž	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
f	1	3	1	—	2	—	—	—	—	—	1	2	4	—	—	—	—	—	—	—
s	1	13	3	19	5	—	4	5	—	—	1	4	8	1	9	2	—	1	1	—
š	1	8	2	4	1	—	—	1	—	—	1	5	7	—	4	—	—	—	—	—
x	1	6	3	1	2	1	—	—	—	—	1	2	2	—	—	—	—	—	—	—
z	1	9	1	13	8	—	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ž	1	7	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
m	1	4	10	—	5	2	—	—	1	—	1	7	5	1	—	—	—	—	—	—
n	1	2	9	—	3	4	—	—	2	1	1	6	5	6	1	—	—	—	—	—
r	1	—	17	—	—	23	—	—	—	6	1	13	—	11	—	—	1	—	—	—
l	1	1	15	—	7	18	—	—	5	3	1	11	1	—	—	—	—	—	—	—
j	1	—	12	—	—	10	—	—	—	7	1	10	—	5	—	—	1	—	—	—
v	1	18	11	29	3	6	13	—	2	1	1	10	2	5	1	—	1	—	—	—

mest, še bolj pa po številu sklopov pred vsemi zaporniki. /k/ je tudi edini mogoči zapornik na 4. mestu srednjega štiridelnega sklopa. Zanimivo je, da /t/ ne more biti prvi člen začetnih in končnih tridelnih sklopov in drugi člen začetnih štiridelnih sklopov, medtem ko sta ostala nezveneča zapornika lahko. Na 2., 3. in 4. mestu v srednjih petdelnih sklopih pa je /t/ najobičajnejši glas.

Razvrstitev zvenceh zapornikov je bolj omejena. Najdemo jih povprečno na 14 mestih (/b/ na 13, /d/ na 15 in /g/ na 14 mestih), ker so v končnih sklopih že načeloma nemogoči. Tudi število sklopov je za dobro polovico manjše, pri /g/ celo za dobri 2/3 v primeri s /k/.

Zlitnika /c/ in /č/ lahko najdemo na 18 oziroma 16 mestih. Po številu sklopov pa je /č/ neprimerno močnejši zaradi pripon -ček in -ščina.

Razpredelnica spet potrjuje dejstvo, da je /dž/ slovenščini tuj fonem, saj je njegova razvrstitev omejena na začetne enodelne sklope in na srednje dvodelne. Lahko bi ga imenovali defektni fonem.³²

Razvrstitev nezvenečih pripornikov se suče okoli 15 mest, /š/ in /x/ presežata to število za 2, oziroma 3 mesta, /f/ pa jih ne dosega za 2 mesti. Razred zase v tej skupini je /s/, tako po številu mest kot po številu sklopov. /s/ skupaj s /k/, /n/ in /v/ spada po številu mest in po številu sklopov med najbolj sklopne soglasnike. /r/ in /j/ spadata tudi v to skupino, vendar samo po številu sklopov, ne pa po številu mest.

Dasi sta si /z/ in /ž/ fonetično blizu, je med njima tako distribucijsko kot po številu sklopov precejšnja razlika. To pa zato, ker so z-, vz-, raz- in iz- v slovenščini običajne predpone, medtem ko ni ž-jevskih predpon ali pripon.

Za zvočniško skupino je značilno veliko število sklopov: okoli 200 za vsak zvočnik razen za /m/. Glede razvrstitve so med njimi precejšnje razlike. Distribucijsko najbolj omejena sta /r/ in /j/. Zaradi svoje močne zvočnosti ne moreta biti srednji člen sklopov: ne moreta biti prvi člen dvodelnih, drugi člen tridelnih, tretji člen štiridelnih začetnih sklopov ter drugi člen končnih dvodelnih sklopov, medtem ko so vsi ostali zvočniki lahko. Iz istega vzroka ju ni kot drugi člen tridelnih in drugi in tretji člen štiridelnih srednjih sklopov. Kljub tej večji distribucijski omejitvi pa /r/ po številu sklopov presega vse ostale soglasnike. Je najbolj sklopen soglasnik, četudi v slovenščini ni r-jevskih pripon in predpon. Takoj za njim je po številu sklopov /j/, zaradi mnogih j-jevskih pripon in predpon.

³² M. Swadesh, *The Phonemic Principle*. Language 1934.

/m/ distribucijsko ni omejen, kot sta /r/ in /j/, vendar nastopa na manj mestih kot /n/ in šteje polovico manj sklopov kot /n/. Dela namreč mnogo manj pripon kot /n/. /n/ je tudi dosti bolj pogost kot /m/ v besedah, prevzetih iz latinščine in grščine. Dasi ni /m/ distribucijsko nič bolj omejen kot /n/, ga torej na določenih mestih ni najti, ker zanj zaradi njegove redkosti kratko malo ni primerov.

Distribucijsko nekoliko bolj pogost kot /m/ je /l/. Enako kot /r/ in /j/ ga ni na drugem mestu končnega tridelnega sklopa. Zanimivo pa je, da je v nasprotju z ostalimi zvočniki tudi na prvem mestu le izjemoma.

Od vseh zvočnikov, dà, od vseh soglasnikov, je distribucijsko najmanj omejen /v/, saj ga lahko najdemo tako v izrazito zvočniških kot nezvočniških položajih. V raznih njegovih variantah ga najdemo kar na 25 mestih.

8	Srednji sklopi ³¹														Skupno število	
	Dvo- delni		Tridelni			Štiridelni				Petdelni					m e s t	sk lo pov
	1.	2.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	4.							
p	13	9	10	15	4	4	8	5	—	—	—	—	—	23	111	
t	15	15	17	29	15	4	7	21	—	—	3	1	3	24	188	
k	11	14	11	27	35	5	4	7	15	—	—	—	1	25	203	
b	10	11	6	6	2	—	2	—	—	—	—	—	—	13	50	
d	11	12	12	13	2	1	1	1	—	—	—	—	—	15	71	
g	6	10	2	14	4	—	1	1	—	—	—	—	—	14	58	
c	8	14	2	5	3	—	1	—	—	—	—	—	—	18	58	
č	12	13	2	22	9	—	4	4	—	—	—	—	—	16	93	
dž	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	4	
f	8	9	5	2	1	—	1	—	—	—	—	—	—	13	40	
s	15	11	31	47	2	7	30	10	—	1	—	4	—	25	235	
š	12	11	11	26	1	3	10	—	—	—	—	—	—	17	108	
x	9	7	4	5	2	1	1	—	1	—	1	—	—	18	50	
z	11	8	20	14	3	1	2	—	—	—	—	—	—	14	97	
ž	10	9	5	13	—	—	3	—	—	—	—	—	—	9	50	
m	18	19	12	3	9	2	—	2	—	—	—	—	—	17	102	
n	18	19	35	19	45	8	5	6	4	1	1	—	—	23	202	
r	19	18	41	—	44	26	—	—	16	2	—	—	—	16	240	
l	16	18	6	19	36	2	—	26	5	—	—	—	1	19	192	
j	20	18	46	—	54	9	—	—	34	—	—	—	—	15	229	
v	18	16	18	17	25	11	4	1	9	1	—	—	—	26	227	

³¹ Ker je v nalogi evidentiranih 650 srednjih sklopov, tega gradiva s komentarjem zaradi obširnosti nismo objavili.

V slovenščini je torej v začetnem položaju pred samoglasnikom največ štiridelni sklop, na koncu besede za samoglasnikom prav tako največ štiridelni sklop. Sredi besede med samoglasnikom je mogoč največ petdelni sklop, ki pa ima nujno za 2. ali 3. členom zlogovno mejo.

V okviru te splošne sheme moramo vedeti, kateri soglasniki se lahko pojavijo posamič v enodelnih sklopih in kateri v večdelnih, v začetnem, končnem in srednjem položaju.

Tako so v začetnem položaju vsi soglasniki mogoči kot enodelni sklopi, /dž/ samo pred dolgimi samoglasniki. /dž/ je tudi edini fonem, ki se ne na začetku ne na koncu besede ne veže v sklope.

Začetni dvodelni sklopi. 115 sklopov. Zgradba: NN, NZ, ZZ, ZN. (Glej razpredelnico 2.) V dvodelnih sklopih se vsi soglasniki (razen /dž/) kot 1. ali 2. člen vežejo v sklope, z izjemo /r/ in /j/, ki ne moreta biti prvi člen. Nad polovico sklopov je tipa NZ, kjer se /k/, /g/, /č/, /s/ in /x/ vežejo z vsemi ali s skoraj vsemi zvočniki. Pri sklopih tipa NN so možnosti sklapljanja močno omejene. Od 210 (15×14) mogočih kombinacij, jih je le 28 izkoriščenih. Zaporniki med sabo sestavljajo le 5 sklopov (/pt, tk, kt, bd, gd/), edini sklop z zlitnikom na prvem mestu je /čt/, največ sklopov v tej podskupini (17) ima pripornike /s/, /š/, /z/ in /ž/ za 1. člen, in zapornike, zlitnike in izjemoma pripornike za drugi (npr. /sp, št, zd, žg, sč, sf/). ZN sklopi obsegajo kombinacije /v/ (alofona [w] in [ʌ]) s skoraj vsemi nezvočniki (npr. [ʌt], [w]ž). Pri ZZ sklopih se /v/ (alofon [w]) kot prvi člen veže z vsemi zvočniki (npr. [w]r, [w]m in /j/ kot drugi člen z vsemi razen /r/ (/mj, nj, lj, vj/).

Ker so začetni tridelni povečini in praktično vsi štiridelni sklopi dvomorfemski nastali iz predpon in dvodelnih začetnih sklopov, so dvodelni sklopi glavni kazalnik za mogoče soglasniške začetne kombinacije.

Začetni tridelni sklopi. 75 sklopov. Zgradba: NNN, ZNN, NNZ, ZNZ, NZZ, ZZZ (Glej razpredelnico 3).

Od 75 začetnih tridelnih sklopov se jih le 12 ne začneja s /s/, /z/ ali /v/. Ti 3 fonemi so v sklopih tipa NNN, ZNN, NNZ in ZNZ večinoma predponski, v sklopih tipa NZZ je /z/ vedno predponski, /s/ pa ni. Nepredponski prvi členi v že omenjenih 12 sklopih so lahko vsi zaporniki (razen /t/), zlitnik /c/ in pripornik /š/. Ti nezvočniki — razen /š/ — so lahko samo pred dvema zvočnikoma, torej v sklopih tipa NZZ (/plj, klj, knj, blj, dlj, dnj, gnj, cvr/), /š/ pa pred nezvencim zapornikom + zvočnikom /r/ ali /l/ (/špr, štr, škr, škl/). Večina začetnih tridelnih sklopov torej sestoji iz predpone in začetnega dvodelnega sklopa.

Začetni štiridelni sklopi. 18 sklopov. Zgradba NNZZ, ZNNZ, ZNZZ.

Štiridelni sklopi so dvomorfemski. Nastali so iz predpon *z-/s-*, *v-* in nekaterih od 12 zgoraj naštetih tridelnih sklopov, ki so vedno istomorfemski. Nekaj jih je nastalo iz dvodelnega predponskega sklopa [w]z, oziroma [m]s in dvodelnega začetnega sklopa.

Končni enodelni sklopi so lahko vsi nezveneči nezvočniki in vsi zvočniki, 15 fonemov (Glej razpredelnico 4).

Končni dvodelni sklopi. 85 sklopov. Zgradba: NN, ZN, ZZ. (Glej razpredelnico 5). Končne dvodelne sklope sestavlja istih 15 fonemov kot enodelne. Vseh 15 soglasnikov je lahko prvi člen, drugi člen pa vsi razen /r/ in /j/. Največ jih je tipa ZN, tako kot jih je začetnih največ tipa NZ. Pri sklopih tipa NN — v nasprotju z začetnimi — so uresničene vse mogoče kombinacije nezvenečih zapornikov pt, pk, tp, tk, kp, kt. Zaporniki kot drugi člen imajo lahko pred sabo večino nezvočnikov in zvočnikov, zlitniki le redke nezvočnike, a večino zvočnikov; priporniki kot drugi člen se vežejo z vsemi zvočniki, z redkimi zaporniki, s priporniki pa sploh ne. /m/ in /n/ kot končna zvočnika se vežeta z večino zvočnikov, ostali zvočniki le izjemoma.

Končni tridelni sklopi. 32 sklopov. Zgradba: NNN, ZNN, ZZN. V veliki večini se končujejo na zapornik, pred njim je /s/ ali /š/, prvi člen pa je zvočnik. So eno- ali dvomorfemski. Morfemska meja je običajno za drugim členom.

Če primerjamo število začetnih sklopov (21, 115, 75, 18) s številom končnih (15, 86, 32), vidimo, da je končnih skoraj za polovico manj. Za to je več vzrokov. V končnem položaju so zveneči nezvočniki že načeloma izključeni. Šest soglasnikov in vse kombinacije z njimi torej že načeloma odpadejo. Predponi *v-*, *z-/s-* sta soglasniški, ki se neposredno sklopita z naslednjim soglasnikom (oziroma soglasniki) in imata veliko besedno obremenjenost, saj se vsaj ena od njih da pritakniti večini glagolov; pripone se pogosto končujejo na samoglasnik, vse besede pa nimajo oblik, kjer bi tega samoglasnika ne bilo.

Résumé

The tables show the way in which consonants combine into clusters in literary Slovene in initial and final position. Initial and final single consonants are also examined as to how they combine with the following or preceding vowel phoneme in Slovene.

Initial and final consonants can combine into clusters of one-, two-, three- or four members. The basic structure of initial clusters is NS (nonsonorant + sonorant, marked NZ in the tables). This can have the following variations:

NN, SS; NNN, NNS, NSS, SSS; NNSS. The initial clusters SN, SNS, SNNS, SNSS are exceptional and occur only if their first member is the voiceless or voiced fricative allophone [ɱ] or [w] of the sonorant phoneme /v/. The basic structure of final clusters is SN with the following variations: NN, SS; NNN, SNN, SSN; SNNN. Nonsonorants tend to stand in a position non-adjacent to vowels, while sonorants tend to be next to vowels. When this tendency is not seen in the very structure of the cluster, i.e. when a nonsonorant is next to the vowel, it shows in the load of the cluster with such a pattern. Clusters with a sonorant next to the vowel are much more numerous in Slovene than with a nonsonorant (Table 8). The distribution of sonorants shows, moreover, the different degrees of sonority of sonorants: /r/ and /j/ are thus the most sonorous sonorants and can stand only next to vowels. Next in sonority comes /l/. Initially, /l/ can stand only before a vowel, or before the more sonorous /j/, and finally, only after a vowel or the sonorants /j/ or /r/. /m/ and /n/ are of about equal sonority, and are the least sonorous sonorants. The cluster /mn/ proves this as it is the only SS cluster that can be both initial and final. That is why not only every NS cluster disintegrates in final position, but also every sequence consisting of a less sonorous + a more sonorous sonorant. E.g. *zemlja* — *zemelj*, *kamra* — *kamer* on the one hand, while on the other hand final sequences consisting of a more sonorous + a less sonorous sonorant need not disintegrate. E.g. *gostilna* — *gostiln*, *vrla* — *vrl*. This principle is carried out in the language without any exception whatever.

The phoneme /v/ with its allophones [ɱ], [w], and [u] forms a group of its own. We could call it the "enfant terrible" of the Slovene consonantal system. It changes its character depending on its environment: it can be a labio-dental fricative [v], a bilabial sonorant [u], a voiced or voiceless bilabial fricative [w] or [ɱ]. Consequently it can occupy positions that are reserved either to sonorants only, or to nonsonorants only. This can be well seen in table 8. /v/ is thus the most "cluster-loving" phoneme in Slovene.

As to their morphemic structure all initial and final two- or more-member clusters can belong to one or two morphemes. I tried to postulate a morphemic boundary where there was a synchronic reason for it. Even the same cluster may in one instance belong to one morpheme, and in another to two, depending on the morphological structure of a particular word. The whole vocabulary of Slovene would have to be examined from this point of view if we wanted to determine which clusters can belong to only one morpheme, which to only two, and which to either one or two. The more members a cluster has, the smaller is the probability that it belongs to one morpheme. Thus all initial and final four-member clusters belong to two morphemes. Clusters belonging to three morphemes are exceptional in Slovene (e.g. the medial four-member cluster in "podzglavje"). I could not detect any three-morpheme initial or final cluster.

The phonotactic possibilities for consonants in literary Slovene are based on the following principles of the Slovene consonantal system:

1. a voiced nonsonorant cannot follow a voiceless one, or vice versa;
2. the more sonorous member of a cluster must be next to the vowel;
3. no consonant can be doubled initially;
4. no voiced nonsonorant can be a member of a final cluster.